

TRASA Č. 13 – LITOVELSKÉ POMORAVÍ III

Litovelské Pomoraví

CHKO Litovelské Pomoraví se rozkládá na ploše 96 km². Zaujímá úzký 3 - 8 km široký pruh lužních lesů a luk kolem řeky Moravy mezi městy Olomouc a Mohelnice. Ve středu CHKO leží starobylé královské město Litovel, které propůjčilo chráněné oblasti své jméno. Celé území CHKO leží v Olomouckém kraji, v bývalých okresech Olomouc a Šumperk. Posláním CHKO je trvale zajišťovat zvýšenou ochranu a ekologicky šetrné obhospodařování krajiny údolní nivy

řeky Moravy s mimořádně vysokým soustředěním přírodních hodnot.

Jádro CHKO a současně hlavní přírodovědný fenomén oblasti tvoří vnitrozemská říční delta (přirozeně meandrující tok řeky Moravy, která se větví v řadu bočních stálých i periodických říčních ramen) a navazující komplexy cenných lužních lesů, vlhkých nivních luk a mokřadů. Do Litovelského Pomoraví patří také krasové území vrchu Třesín se známými veřejnosti zpřístupněnými jeskyněmi a oblast chlumních listnatých lesů Doubrava. Okrajově zasahují do CHKO plošně nevýznamné enklávy orné půdy a zastavěná území obcí.

Mezi Mohelnicí a Olomoucí se řeka Morava vine jako modrá tepna širokou nivou. Její vody omývají ploché štěrkové náplavy, jenž jsou domovem kulíků říčních a písíků, a strmé břehy, kde své nory hloubí bobři či ledňáčci. Přirovnáme-li Moravu k tepně, pak srdcem oblasti jsou lužní lesy, které společně se systémem tzv. selských hrází plnily již od středověku také protipovodňovou funkci. Nejpozoruhodnějšími biotopy lužních lesů jsou bezesporu periodické tůně, ve kterých

se na jaře vyskytují vzácní korýši - žábronožky a listonozi. Pro své mimořádné přírodní hodnoty zde bylo vyhlášeno několik maloplošných zvláště chráněných území (NPR Ramena řeky Moravy a Vrapač, PR Litovelské luhy), dále je třeba zmínit komplex mokřadních luk na samém okraji Olomouce (PR Plané loučky a Chomoutovské jezero - významná ornitologická lokalita). Mokřadní část CHKO byla v roce 1993 zařazena do Ramsarského seznamu významných mokřadů. Druhou polovinu oblasti tvoří masiv Doubravy, mírně zvlněná pahorkatina, kde se díky rozumnému hospodaření v minulosti (lichtensteinské panství) zachoval komplex chlumních doubrav. Na jižních svazích nad Moravou (PR Doubrava) dosahují své severní hranice rozšíření četné teplomilné rostliny. Na druhém břehu Moravy se zvedá vápencový Třesín - NPP, výrazná krajinná dominantu severozápadní části CHKO, jenž se svými jeskyněmi a teplomilnými společenstvy luk a lesů na jižních svazích kontrastuje s nivou Moravy.)

Základní údaje:

Rozloha: 96 km² Geografická orientace: 49° 37' - 49° 48' , 16° 57' - 17° 16'E
Nadmořská výška: 210 (řeka Morava) - 345 m (masiv Doubravy) Vyhlášení: vyhláška MŽP ČR č. 464/1990 Maloplošná zvláště chráněná území v CHKO: - 2 národní přírodní rezervace - 1 národní přírodní památka - 13 přírodních rezervací - 12 přírodních památek

Dále jsou v působnosti Správy CHKO Litovelské Pomoraví národní přírodní rezervace Strabišov-Oulehla, Špraněk, Zástudánčí a Žebračka a národní přírodní památky Chropýňský rybník, Křeby, Park v Bílé Lhotě, Na skále, Státní lom, Růžičkův lom a Hrdibořické rybníky.

Zdroj informací:

<http://www.litovelskepomoravi.ochranaprirody.cz/>

Příkazy

Nejstarší historii Příkaz a Hynkova dokládají stovky archeologických nálezů od kusu mamutího klu objeveného při hloubení základů příkazské sladovny v roce 1873, přes záhadné zmínky o nedochovaných soškách z pálené hlíny, nálezy hrobů a keramiky, až po unikátní zlomek římské nádoby s rytinou utíkajícího zvířete. Mimořádnou archeologickou hodnotu má i trepanovaná lebka z Příkaz a objevení středověkého dřevěného člunu v sesutém břehu Moravy u Hynkova.

První písemné zmínky o Příkazích jsou z roku 1250 a o Hynkově z roku 1437. Původně patřily Příkazy několika drobným šlechticům, ale postupně přecházely do majetku církve a od roku 1368 již celé Příkazy náležely olomoucké kapitule.

Podle pověsti stávala v Příkazích tvrz, a to na místě dnešních statků č.44 a 45. Vedle pověsti tomu nasvědčuje i okolní terén, vyprávění o podzemních prostorách i místní název Městečko.

Až do 17. století jsou zmínky o Příkazích a Hynkově ojedinělé a neříkají nic o samotných obcích, o domech a o životě jejich obyvatel. V druhé polovině 17. století se poprvé objevují jejich jména a ze stejné doby zřejmě pocházejí i nejstarší stavby domů a jejich částí, které se dodnes zachovaly.

Hospodářský rozmach hanáckých obcí v 19. století se dotkl především Příkaz. Souviselo to se zrušením roboty a počátkem pěstování cukrovky na Hané. Původní hospodářské usedlosti již nestačily, a zejména v druhé polovině 19. století došlo k přestavbě skoro všech gruntů a zanikly tak desítky žudrů, které tvořily kolorit hanácké návsi.

Snaha zemědělců zpracovávat ve vlastní režii svou produkci se projevila stavbami řady rolnických akciových závodů, kam patří i příkazská sladovna a vznikem řady družstev, které v Příkazích reprezentovaly mlékárna a pekárna. Za úspěšným rozvojem obce stála místní rolnická záložna. S její podporou mohl vzniknout reprezentativní Záloženský dům. Příkazy patřily k mála obcím, které od dvacátých let 20. století postupně dláždily všechny místní komunikace.

Zdroj informací:

<http://www.prikazy.cz/index.php?id=4>

Novodobá kaple v Příkazech

Kaple pochází z roku 1926 a její styl by se dal hodnotit jako syntéza funkcionalistické estetiky s barokní kompozicí. Užití šikmých špalet odkazuje snad ještě k architektuře

kubismu. Architekt není znám, snad by se dalo uvažovat o Herbertu Austovi z Olomouce (zemřel 1955).

Zdroj informací:

<http://www.hradycz/index.php?OID=3183>

Častava

Přírodní památka Častava je ukázkou dochovaného mokřadu v intenzivně zemědělsky využívané krajině Hané. Dominantou území je pozůstatek meandrujícího ramene říčky Cholinky (tzv. Lešák) dnes jen s mírně se linoucí vodou přitékající od Podbradského rybníka. Sním v jižní části obce Horky nad Moravou zvané Sedlisko, z nichž menší je součástí přírodní památky.

Význam lokality spočívá v bohatosti její mokřadní a vodní vegetace a v kvalitě prostředí, které poskytuje podmínky pro vývoj a život celé řady vodních organismů. V prostoru na hranici mezi obcí a zemědělskou krajinou je toto území prvkem ekologické stability, tedy jakousi „oázou života“.

Ve vodním prostředí ramene a rybníčků, v tůňkách, v okolních mokřinách a na březích rostou rozmanité vodní a bahenní rostliny jako např. stulík žlutý (*Nuphar luteum*), puškovec obecný (*Acorus calamus*), šmel okoličatý (*Butomus umbellatus*), ostřice nedošáchor (*Carex pseudocyperus*) či ostřice prodloužená (*Carex elongata*). Neopominutelné jsou podmáčené břehové porosty olší, topolů a vrb, pod jejichž korunami mají vhodné podmínky pro život obvyklé druhy rostlin lužních poloh jako je ostřice třeslicovitá (*Carex bryzoides*), hluchavka skvrnitá (*Lamium maculatum*), vrbina penízková (*Lysimachia nummularia*) nebo nápadně červeně kvetoucí silenka dvoudomá (*Silene dioica*).

Z mnohých mokřadních živočichů, kteří zde žijí jsou asi nejnápadnější rozmnožující se obojživelníci. Kromě hlasitého skokana skřehotavého (*Rana ridibunda*), skokana štíhlého (*Rana dalmatina*), ropuchy zelené (*Bufo viridis*) či ropuchy obecné (*Bufo bufo*) je tu i nenápadný čolek obecný (*Triturus vulgaris*). Zhlédnout můžete také jejich lovce užovku obojkovou (*Natrix natrix*). Ještě méně nápadný, ovšem neméně významný je výskyt drobných planktonních korýšů a to zejména velmi vzácné perloočky *Alona protzi* a žijí tu také vodní měkkýši zastoupení např. škeblími (*Anodonta* sp. div.) a lištovkou lesklou (*Segmentina nitida*).

V zájmu ochrany přírodní památky byly na jejích okrajích vytvořeny zatravněné pásy, které brání prostředí mokřadu před splavováním ornice, živin a případných agrochemikálií z okolních polí.

Zdroj informací:

Naučná cedule „přírodní památka Častava“.